

2023-06-30

A Sörensson, A-M Jansson, C Faith-Ell, M Lindvert och M Bogren

Förstudie ”Stora hållbara etableringar”

Faktorer som påverkar kommuner i samband
med stora etableringar

Ecotechnology working paper 2023-1a

Innehållsförteckning

1. Bakgrund till förstudien	2
2. Förstudiens tillvägagångssätt.....	3
2.1 Kriterier för val av etableringar.....	3
2.2 Tillvägagångssätt för att identifiera etableringar	4
2.3 Valda och undersökta fall.....	5
3. Identifierade faktorer	6
3.1 Kommunikation och samråd	6
3.2 Kultur och språk.....	7
3.3 Kompetensförsörjning.....	8
3.4 Skola och förskola.....	10
3.5 Fritidsaktiviteter.....	11
3.6 Mobilitet och infrastruktur.....	12
3.7 Markanvändning och bostadsförsörjning	14
3.8 Platsvarumärke.....	16
4. Avslutande reflektioner.....	17

1. Bakgrund till förstudien

I Torsboda, i Timrå kommun, planeras för en större industrietablering vilket berör, inte enbart Timrå kommun, utan även kringliggande kommuner såsom Härnösand och Sundsvalls kommun. En stor etablering (ofta benämnd industripark) definieras i förstudiens rapport utifrån FN:s kategorisering ¹. En forskargrupp vid Mittuniversitet fick i januari 2023 i uppdrag att genomföra en förstudie, i vilken en kartläggning av andra platser där stora etableringar redan genomförts ingår. Under maj 2023 annonserade Timrå kommun att en etablering beslutats för Torsbodaområdet.

I olika kommuner råder olika förutsättningar som påverkas i samband med en större industrietablering. Exempel på förutsättningar i en kommun kan vara storlek (antal invånare), ekonomi, tillgång till arbetskraft och förmåga att mobilisera och genomföra nödvändiga åtgärder inom olika områden såsom skola, vård och omsorg, och bostäder. Ytterligare förutsättningar avser ”hårda” värden såsom infrastruktur, tillgång till mark, vatten och elkraft. Förstudien syftar till att kartlägga hur olika områden i en kommun påverkas i samband med en större industrietablering.

Följande frågeställning var vägledande under arbetet med förstudien:

Vilka lärdomar kan dras från andra kommuner där större etableringar redan genomförts?

I föreliggande rapport redovisas resultatet av förstudien. Inledningsvis presenteras vilka förutsättningar som var viktiga vid valet av fall, följt av en kort presentation av de studerade fallen

¹ UNIDO, 2019. International Guidelines for Industrial Parks. Cross-disciplinary team on industrial parks. November 2019.

(etableringarna). Därefter följer en genomgång av de faktorer som identifierats som särskilt centrala att beakta, i samband med stora etableringar. Slutligen ges några sammanfattande reflektioner.

2. Förstudiens tillvägagångssätt

2.1 Kriterier för val av etableringar

Inledningsvis genomfördes en kommundialog i februari 2023, för att de valda fallen skulle uppfylla önskemål från de uppdragsgivande kommunerna. Kriterier som framkom var att fall som skulle undersökas skulle vara relativt väletablerade (inte vara under uppstartsfas, utan etableringen skulle ha existerat minst 10 år). Det fastslogs vidare att det handlade om "large-scale industry parks" där fall såsom gruvor, externhandel/köpcentrum samt vindkraftsparker skulle exkluderas. Det fanns även önskemål angående storleken på etableringen, där diskussion fördes om landområden, antal arbeten, omsättning, värdering mm. Det fastslogs att etableringarna som skulle studeras i förstudien helst skulle ha minst 2000 anställda. Vidare diskuterades fokus kring hållbarhet och stora etableringar. Forskarna hade sedan starten av projektet genomfört en större forskningsgenomgång, där ett stort fokus forskningsmässigt är riktat mot "eco industrial parks" vilket inte var huvudsakligt fokus för förstudien. Det är ofta någon form av prefix kopplat till olika typer av industriparkeer så som exempelvis "eco", "sustainable", "agro" eller "techno". I förstudien har hänsyn inte tagits till dessa, utan vi har avgränsat oss mot industriparkeer och etableringar rent generellt.

2.2 Tillvägagångssätt för att identifiera etableringar

För att identifiera fall till förstudien, har forskargruppen arbetat med olika metoder och har haft en explorativ ansats. Inledningsvis skickades en enkät till 1 200 forskare och praktiker inom forskningsfältet, för att identifiera oss om olika fall inom främst Europa. Enkäten gav få svar om lämpliga fall. Därefter togs kontakt med forskare och andra aktörer runt om i Europa (direktkontakter). Sammanfattningsvis har forskargruppen identifierat mer än ett 50-tal fall, främst i Europa, som sammanställts och översiktligt undersökts (inkluderar alla faser; planering, uppstart och driftsätt). De slutsatser vi kan dra kring fallen är att det är ytterst få etableringar med 2 000 anställda i en och samma organisation utifrån urvalskriterierna (vi har valt bort till exempel gruvor och köpcentrum, vilket är exempel vi stött på). Flertalet stora etableringar som identifierats är under planering eller uppstart (till exempel batterifabriker). Det finns etableringar som rent geografiskt har närhet till stora städer, vilket innebär andra förutsättningar jämfört med Torsboda. Det är andra förutsättningar för etableringar i tätbefolkade områden, som till exempel "the industrial park belt" som löper från Storbritannien genom mellan-Europa och bort till Tyskland. Det visade sig att det vanligen är flera olika aktörer, som tillsammans har 2 000 anställda. Ett flertal etableringar har en tydlig koppling till en stark transportinfrastruktur, såsom bra vägar och hamnar. Även vikten av energitillgång spelar roll för etableringar och verkar ha kommit i samband med större etablering som är energiintensiva såsom batterifabriker. Vi genomförde ett flertal referensintervjuer för att skapa en större förståelse för forskningsområdet. Vi tog därefter kontakt med de fall vi valt, men har även haft ett visst bortfall då vissa etableringar och kommuner inte svarat, eller inte har velat delta i förstudien.

2.3 Valda och undersökta fall

De fall (egentligen geografiska områden) som undersökts och som bildar utgångspunkt för rapporten är följande:

- Sverige (Lyko i Vansbro)
- Norge (Mo i Rana, Nord-Norges största industripark)
- Finland (Eurajoki, kärnkraftsverk)
- Estland (flera parker: Pakkri, Rae, Kohtla järve och Viimsi)
- Italien (Sudtirool: Noi Tech park i Bozen (med filial Bruneck), Intercablekoncernen i Bruneck och Dorstkoncernen i Brixen)

Figur 1. Lokalisering av fallen i förstudiens.

3. Identifierade faktorer

Forskargruppen har utifrån intervjuerna sammanställt resultatet i ett antal faktorer (teman). Det bör tilläggas att vissa faktorer har beröringspunkter under flera av dem. Nedan redogörs för faktorerna vilka är *kommunikation och samråd, kultur och språk, kompetensförsörjning, skola och förskola, fritidsaktiviteter, mobilitet och infrastruktur, markanvändning och bostadsförsörjning* samt *platsvarumärke*.

3.1 Kommunikation och samråd

Samtliga respondenter lyfter fram vikten av att ha en öppen kommunikation med lokalbefolkningen. Det räcker inte enbart med att kommunicera tillräckligt, utan gör det gärna mer än vad ni de facto tror är behovet. Det är ännu viktigare när det gäller etableringar där det finns någon form av oro (ett av våra fall är bygget av ett kärnkraftverk). Ju mer information, desto mindre rädsla och större förståelse och acceptans för etableringen.

I arbetet med att informera lokalbefolkningen om den nya etableringen är det även viktigt att ha det övriga näringslivet i åtanke. Att kontinuerligt, från kommunens sida, arbeta med information via olika media, om vad som händer i kommunen, har identifierats som en framgångsfaktor. Det har haft betydelse, inte enbart för etableringen i sig, utan även för det övriga näringslivet i kommunen. I en av kommunerna talas om att de under många år använt sig av "berättelsen" som verktyg för att få alla (tjänstemän på kommunen, egenföretagare och anställda) att känna sig delaktiga i vad som händer i kommunen. Med "berättelse" menas att de kontinuerligt berättar, via olika media, vad som pågår inom kommunen med syftet att få alla att känna sig delaktiga. Genom "berättelsen" har de lyckats skapa en känsla bland företagare att de verkar i ett sammanhang, i ett samhälle på väg i en positiv riktning, vilket har resulterat i ett framåttänkande

och idag pratas om en särskild "anda". Det har även medfört att företag söker sig till och vill etablera sig i kommunen.

Det rekommenderas även att skapa en inledande kommunikation med utländsk arbetskraft. Det kan handla om en kortare kurs där de får "lära" sig hur det fungerar i Sverige, som när det gäller allemansrätten. Ett exempel som respondenten gav var när utländsk arbetskraft ställde sig och fiskade från privata bryggor vid stugor, vilket skapade missnöje hos lokalbefolkningen. Genom att kommunicera kring vad som gäller på platsen de befinner sig på (i nya landet) blir det färre problem på sikt. Utbildning minskar friktion med lokalbefolkning.

Det är även viktigt att näringslivets företrädare och kommunen (kommunens näringslivsenhet med flera) har tät dialog, så att kommunen har förståelse för vad som är på gång i näringslivet, och vilka behov som finns samt kommer finnas inom en närliggande framtid.

3.2 Kultur och språk

Den stora utmaningen är att hitta kompetens med rätt språkkunskaper till kommuners verksamhetsområden och även för andra aktörer i området. Språk påverkar i större omfattning är förväntat (till exempel ett läkarbesök med barnen om du inte kan kommunicera med läkare eller sjuksköterskan).

En viktig åtgärd att inledningsvis arbeta med är kommunens hemsidor. Översätt kommunens hemsidor till språk som den inflyttade arbetskraften talar, för att minska arbetsbörda för kommunen. Det lyftes även fram att skapa samarbete med

etableringen för att ha en kontinuerlig dialog, för att i möjligaste mån informera en större mängd personer vid ett och samma tillfälle.

En annan enkel åtgärd är om första kontakten på kommunen (växel eller motsvarande) har språkkunskaper och därmed kan underlätta för övriga inom den kommunala verksamheten. En möjlig lösning är att utse kontaktpersoner på arbetsplatsen, vilka kan hjälpa till i kontakt med kommun (och dess tjänster). Det bygger på samarbete och dialog med företaget.

Det är även viktigt att informera sin nationella personal på etableringarna om sina utländska kollegor för att undvika missförstånd och kulturkrock på arbetsplatsen. Det svenska sättet är inte självklart för utomstående och nyinflyttade behöver därmed skapa sätt att informera och lära sig.

3.3 Kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning är en stor utmaning. Flertalet av företagen lyfter fram, att om det erbjuds en bra arbetsplats, kommer ryktet sprida sig och fler vill arbeta för företaget. Det har visat sig särskilt framgångsrikt för etableringar där engelska varit språket som använts.

Kompetensförsörjning inom främst vården framstår som en stor utmaning för alla de europeiska fallen. Den frågan framstår som större än enbart kopplat till att en större etablering kommer till platsen.

Det är även viktigt att arbetsplatsen har en nära dialog med skola, för att skapa goda förutsättningar för båda parter. Ett exempel på samarbete med skola är Lyko under black week. En stor andel av gymnasieeleverna arbetar på Lyko och under black week visade det sig att en stor andel elever sjukskrev sig för att jobba. Skolor behöver ha dialog med arbetsgivaren. Det finns vidare en utmaning i att få elever att läsa klart sin utbildning. Många som läser på gymnasiet får

jobb under studietiden och väljer därför inte alltid att läsa klart sin utbildning. Detsamma gäller vissa universitetsutbildningar där arbetsmarknaden är extremt god. Det leder på längre sikt till kompetenstapp för kommunerna (lägre andel med gymnasieutbildning eller högskoleutbildning) vilket inte ses som positivt för kommunen.

Flertalet har omfattande samarbete med universitet i närområdet. I det fall det saknas högre utbildning på orten, så är rådet att samarbeta med närmast liggande universitet med relevanta utbildningar. Utomlands finns "double degree" examen som bygger på att studenten i stor omfattning utför praktik inom utbildningsprogrammet, vilket har varit en framgångsfaktor för de företag som deltagit i denna typ av utbildningsprogram. En respondent hade till och med anställts av ett av företagen, på grund av att personen även arbetade på universitetet. Tanken var att överbrygga avståndet mellan universitet och företaget, för att skapa korta kontaktvägar.

En etablering har vuxit snabbt och hade utmaningar att hitta rätt kompetens. När Covid-19 pandemin slog till så stängde turismnäringen ned och många blev arbetslösa. Där fanns ett stort antal att erbjuda jobb, så rekommendationen är att undersöka branscher med minskat behov av personal, för att kunna genomföra riktade insatser. När Covid-19 pandemin var "över" och turismnäringen startade upp på nytt, valde ändå 60 % av personalen de rekryterat att stanna kvar och fortsätta arbeta på etableringen.

Kommunen måste också tänka strategiskt kring kompetensbyggande. Inte bara i relation till att få rätt kompetens på plats till industrin, utan också för att behålla lokalbefolkningen. I många glesbygdskommuner flyttar, framför allt unga kvinnor, från orten, främst under studieåren.

Om det inte finns attraktiva arbetsplatser i kommunen, så att de utflyttade unga människorna väljer att komma tillbaka inom några år efter avslutade studier, så är de som regel utflyttade för gott. Därför måste man också få på plats andra typer av arbetstillfällen som attraherar dessa universitetsutbildade (främst kvinnor).

För många etableringar är det också viktigt att ha forskningskompetens knutet till den industriella verksamheten. Om det inte finns en naturlig koppling till närliggande universitet, så kan närhet till forskning stärkas genom stöd till forskningsinstitut eller forskningscenter. Ett av de undersökta fallen har ett starkt samarbete mellan universitet, stora företag och forskningscenter. Utgångspunkter var att de ska ligga i varandras närhet för att skapa synergieffekter och innovationer i större omfattning.

Det finns alltså en direkt koppling mellan möjligheten till att finna rätt kompetenser i närområdet och hur stor andel "fly in – fly out" personal som kommer att behövas.

3.4 Skola och förskola

Utländska anställda med annan bakgrund kan efterfråga annat skolsystem än det svenska. Flera av de undersökta fallen hade behövt anpassa till annan skolform för att få familjerna att bosätta sig. Ett exempel är fransk skola, vilket är standard i Frankrike istället för förskola. Ett annat exempel är 'international bachelorette' vilket handlar både om grundskola och gymnasium.

Det visar sig även att förskola i närområdet till arbetsplatsen har varit en konkurrensfaktor och som anställda har uppskattat. Det kan vara en skillnad mot i Sverige, där barnen vanligen sätts i förskola nära familjen bostad. Det kan finnas kulturella skillnader kring hur familjer ser på frågan.

Som tidigare nämnts har många av de undersökta fallen skapat en nära dialog med gymnasium och/eller universitetet i närområdet. Det har dels handlat om att satsa på nya utbildningar med praktik och dels för att skapa goda samarbeten mellan aktörerna.

Det finns en mängd olika aktiviteter som stora etableringar har skapat för att väcka intresse hos barn (framtida arbetskraft), både bland de undersökta fallen men även i forskning. Syftet är då att skapa intresse redan hos små barn, både i skolan men även genom helgaktiviteter och sommarskola (tekniskt intresse för att skapa framtida ingenjörer). Dessa olika aktiviteter har visat sig ha stort intresse bland föräldrar att sätta barnen i.

3.5 Fritidsaktiviteter

Utgångspunkten för undersökning var hur fritidsaktiviteter för nya familjer skulle påverkas, men respondenterna har istället lyft fritidsaktiviteter för de anställda som en viktig faktor. De anser att fokus bör läggas på att skapa fritidsaktiviteter även för ”fly in – fly out” personal. Dessa glöms ofta bort, men ska sysselsätta sig på kvällar eller andra tider då de inte arbetar. Respondenter lyfter fram vikten av att skapa meningsfulla aktiviteter även för denna grupp.

Många av de undersökta fallen har även inom företaget fokuserat på att erbjuda aktiviteter på arbetsplatsen. Ett enkelt exempel har varit att det ska finnas gym för de anställda, så de kan träna.

I det fall det flyttar in människor med andra kulturella bakgrunder, kan det även innebära att de firar andra religiösa högtider, än det som vanligen firas i Sverige. En respondent lyfte fram vikten av att skapa samarbeten med verksamheter utanför kommunen. Ett exempel var

att kyrkan lånar ut sina lokaler för andra religiösa grupper för att fira sina högtider.

För att göra det attraktivt för inflyttande arbetskraft från andra länder, är det viktigt att bidra till en positiv "expat-miljö". Här bör det också tas hänsyn till medföljande familjemedlemmar, inte minst om medföljande inte kommer att yrkesarbeta, eller om det kommer att ta tid innan medföljande kommer i arbete. Det kan exempelvis handla om att erbjuda sociala aktiviteter som involverar människor med olika nationaliteter, och aktiviteter som underlättar för människor att komma på plats och finna sig till rätta.

3.6 Mobilitet och infrastruktur

Frågor kring mobilitet och infrastruktur spelar roll för etableringar. Flera olika lärdomar lyfts fram. Det visar sig att olika grupper av anställda har olika beteenden, vilket påverkar mobiliteten. En grupp är så kallad "fly in – fly out" personal, där lösningen har varit att på kort tid skapa ett nytt bostadsområde i etableringens närhet (barackbostäder). Fördelen med barackbostäder nära arbetsplatsen är, att resandet till och från arbetsplatsen minskar.

Flera av fallen indikerar att det vanligaste transportslaget är personbil. I vissa fall förekommer även samåkning till arbetsplatsen. Tre av fallen (Estland, Italien och Sverige) lyfter fram stora pendlingsomland upp till 10 mil resande enkel väg. Förklaringen är i de fallen att ett större samhälle ligger runt 10 mil från etableringen (det vill säga en större mängd anställda som kan vara potentiella anställda). I de estniska intervjuerna lyfts även behovet av detaljerade mobilitetsstudier då resandet i flera fall inte motsvarat prognoserna. Det vill säga arbetskraften har pendlat in från andra kommuner än förväntat. Vidare fanns exempel på en dominoeffekt där en industrietablering i

en kommun (Tallinn) attraherade arbetskraft från en närliggande kommun (Viimsi). Industrietableringen i den kommunen i sin tur attraherade arbetskraft från nästa kommun (Rae) och så vidare. Mobilitetsstudien som gjordes i fallet med Viimsi och Rae visade att kollektivtrafiksystemet inte alls följde de resmönster som uppstod som en följd av etableringarna. Det gjorde att arbetsresorna gjordes med personbil.

I italienska fallet har det även skapats nya busslinjer där etableringen har haft en tät dialog med kommunen angående när och var behov finns för busslinjer (baserat på arbetstider). En annan lösning som finns är direktbussar som erbjudits av etableringen. Direktbussar som erbjuds av företaget för de anställda har varit ett enkelt sätt för de anställda att åka hem efter avslutat arbete. En utmaning som uppstod till följd av en sådan lösning, är när en buss med många människor samtidigt ska köpa middagsmat i den lokala mataffären.

För etablering där en stor andel arbetskraft kommer från utlandet har det inneburit nya flyglinjer. Det har ofta varit lågprisbolag som erbjudit flyglinjerna. Kommunföreträdaren vill dock även betona fördelarna med en sådan flyglinje för lokalbefolkningen. Ny flyglinje har inneburit ökat resande för lokalbefolkning i större omfattning än vad som var förväntat.

Ett av fallen har haft utmaningar med att bygga efterfrågade cykelvägar och nya utfarter, vilket efterfrågas av etableringen för att underlätta, men framförallt försöka skapa säkrare transporter. Det har dock varit utmaningar med Trafikverket för att få genomslag för dessa önskemål. Den nationella och regionala transportplaneringen bedrivs i fyraårscykler. Det innebär att kommunen behöver ha en långsiktig planberedskap för industrietableringarna i vilken behoven

av avfarter och cykelvägar har säkrats genom samverkan med Trafikverket.

I vissa fall är det centralt för industrin att kunna använda sjötransporter, vilket innebär att det måste finnas hamnar som är tillräckligt djupa för stora/tunga fartyg. I ett av de undersökta fallen har kommun och industri gått ihop, och beslutat bygga en djupvattenkaj tillsammans. I detta fall kommer parterna att dela på kostnader och ägande med 50% vardera.

En annan faktor som lyfts är vikten av att energiförsörjningen är säkrad i tidiga skeden. Annars finns det risk för flaskhalsar då ett etableringsområde kan begränsas av mängden elektricitet som kan tilldelas. För närvarande pågår en uppgradering av transmissionsnätet i Sverige och här finns alltså ett incitament för kommunerna att verka för att transmissionsstationerna läggs i nära anslutning till etableringsområdena.

3.7 Markanvändning och bostadsförsörjning

Bland de undersökta fallen visar det sig att översikts- och detaljplanering spelar stor roll. Det kan visa sig, att i det fall det finns stora behov av bostäder, företag som vill bygga och även mark som är tänkt till bostad, så utgör planen ett hinder. Marken är klassad för industri, vilket gör att bostadsbyggande blir omöjligt utan ändring av plan. Det visar sig vara en omfattande process med långa tidsramar, vilket utgör ett hinder för att etableringen kan växa.

Företag lyfter fram vikten av tydlig och väl etablerad dialog, för att gemensamt skapa goda förutsättningar gällande behov av mark eller ändrad markanvändning. Det visar sig att snabbt agerande från kommuner kan få etableringar att välja ett land. Ett exempel innebar åtta månader eller tre veckor för att få tillgång till mark och beslut var

fattat, berättade en av respondenter. Det blir viktigt med tät dialog med etableringen och kommunen.

I Estland lyfter en respondent upp frågan om konkurrens mellan olika industrietableringar. Det vill säga att en industrietablering kan konkurrera ut en annan. Fallet som lyftes var Rae industriområde som blomstrar medan Ameerikanurga på andra sidan motorvägen går mycket dåligt. Det huvudsakliga skälet till problemen med Ameerikanurga bedömdes vara brist på tillgänglighet till motorvägen. Ameerikanurga hade något sämre möjlighet till direktavfart jämfört med Rae vilket gjort att de förlorat i attraktionskraft.

När det gäller brist på bostäder uppmanar kommunen lokalbefolkningen att hyra ut allt från sommarstugor till rum i husen som ändå står tomma. Det kan göras riktade kampanjer mot lokalbefolkning att hyra ut till arbetskraft som behöver boende. Vidare kan en potentiell lösning, i en svensk kontext, vara att uppmana lokalbefolkning till byggande av till exempel Attefallshus, för att skapa mer boendemöjligheter utan att det krävs mer markområde. Ett annat exempel på lösning är att kartlägga ödehus inom kommunen. Detta har genomförts av flera svenska kommuner de senaste åren med syftet att minska bristen på bostäder i landsbygdsområden.

I det estniska fallet lyfts behovet av social planering i samband med industrietableringar. Samtidigt visar fallet med Kohtla järve som delvis hade ett syfte att minska segregeringen i östra Estland att arbetskraften valde att inte flytta med sina familjer till industriparkens närhet utan pendlade längre sträckor, alternativt veckopendlade.

3.8 Platsvarumärke

Flertalet av de vi intervjuat lyfter fram att en etablering alltid blir större än vad man trott inledningsvis. Man bör redan inledningsvis tänka i form av ringar på vattnet, och bör därför arbeta i större sammanhang. Etableringen blir större än för den enskilda kommunen och kan i vissa fall handla om en hel region.

En respondent lyfter fram att en etablering kan bli synonymt med en plats, snarare än kommunen. Det påverkar självfallet kommunen och kommunen kan därmed tappa "kontrollen" över vad platsen står för.

Vidare har det visat sig att utländsk arbetskraft vill bo på samma plats (en plats blir känd för sin internationella befolkning). På den orten har det vidare ofta tillkommit affärer riktade mot den internationella befolkningen. Även traditionella mataffärer har anpassat sig till den internationella befolkningen, vad gäller utbud av matvaror.

När det kommer mycket inflyttande arbetskraft till en ort, speciellt om det sker över längre tid, så skapas en identitet bland invånarna, där industri och samhälle är tätt sammankopplat. I ett av de studerande fallen lyfts detta som centralt, när det gäller hur den egna orten uppfattas, både bland kommuninvånarna och bland folk utanför kommunen. Detta kan förstärkas på ett positivt sätt. Till exempel kan kulturevent och festivaler uppkallas efter nyckelpersoner eller händelser med koppling till industrin. Det kan bidra till en förståelse för hur ömsesidigt beroende industri och samhället i övrigt är av varandra.

Som nämnts ovan visar exemplet med Kohtla järve att det inte är säkert att en industrietablering minskar sociala klyftor. Det finns en risk för att socialt starka grupper väljer att pendla in, istället för att bosätta sig i områden som har socialt svagare grupper.

Vi har även stött på exempel där en etablering haft negativ påverkan på en kommun. Kommunen saknade tillräckligt med information om etableringen vilket visade sig ha negativ påverkan på kommunen (Fanerdunskandalen i Kalmar).

4. Avslutande reflektioner

I arbetet med denna förstudie har fem fall av större industriella etableringar studerats, i Sverige och i andra länder i Europa så som i Norge, Finland, Estland och Italien. Utifrån intervjuer med företrädare för dessa etableringar samt kommunala aktörer, har sju faktorer identifierats, vilka är *kommunikation och samråd, kultur och språk, kompetensförsörjning, skola och förskola, fritidsaktiviteter, mobilitet och infrastruktur, markanvändning och bostadsförsörjning* samt *platsvarumärke*. Dessa har framstått som särskilt centrala att beakta för berörda kommuner och etableringarna. De sju faktorerna har ofta tydliga beröringspunkter och vissa resultat berör fler än en faktor.

Utifrån intervjuerna går det att skönja att många av faktorerna är beroende av varandra. Det vill säga effekter som uppstår inom ramen för en faktor leder till effekter inom en annan faktor. Vidare finns det många återkopplingsmekanismer. Att tillämpa systemanalys som en metod för att länka olika effekter och dess utfall skulle kunna vara en väg att utforska i det fortsatta arbetet.

Det som identifierats i denna rapport har varit viktigt i samband med tidigare etableringar, och kan därför vara vägledande för kommuner som står inför etablerandet av storskalig industriverksamhet. De sju områden som diskuterats ovan är centrala, och har som regel mer eller mindre viktig roll i alla typer av kommuner. Samtidigt har varje ort

och varje kommun sina unika förutsättningar och varje industrietablering för med sig sina unika möjligheter och utmaningar.